

مداخله هدفمند برای جبران افت تحصیلی

درحالی که آموزش مجازی، شکاف مهارتی عمیقی ایجاد کرده است، کارشناسان بر سنجش تشخیصی، دوره بازگشت و توانمندسازی معلمان برای ترمیم هدفمند یادگیری، تأکید می کنند

دانش آموز را فقط به عنوان یک یادگیرنده در نظر بگیریم. او یک انسان است که شرایط محیطی بر عملکردش تأثیر می گذارد. در چنین شرایطی، مدرسه فقط محل انتقال محتوای درسی نیست، بلکه باید به دانش آموز کمک کند دوباره احساس امنیت، نظم، تعلق و ارتباط اجتماعی را تجربه کند.

ضرورت آمادگی داشتن معلمان

دهقانی معلمان را نیز برای بازگشت دانش آموزان به شرایط عادی، نیازمند آمادگی می داند و اظهار می کند: معمولا درباره دانش آموز صحبت می کنیم، اما معلم نیز ممکن است خودش تحت تأثیر شرایط بحرانی قرار گرفته باشد و درعین حال باید با دانش آموزانی کار کند که هرکدام تجربه متفاوتی داشته اند. معلم باید بتواند نشانه های افت یادگیری، اضطراب، انزوا، کاهش مشارکت و تغییرات رفتاری دانش آموز را تشخیص دهد و بداند در چه شرایطی باید موضوع را به مشاور یا خانواده ارجاع دهد. او بایان این مسئله، بر اهمیت آموزش و توانمندسازی معلمان در زمینه حمایت روانی اجتماعی و مدیریت کلاس پس از بحران، تأکید می کند و ادامه می دهد: در صورتی که دوباره شرایط به گونه ای شود که آموزش غیرحضور و مجازی شود، مهم ترین نکته ای که باید قابل توجه باشد تا افت تحصیلی تکرار نشود، این است که نباید تصور کنیم آموزش مجازی، مساوی است با همان کلاس حضوری، از طریق تلفن همراه یا رایانه، بلکه باید بدانیم این نوع آموزش، نیازمند طراحی متفاوت است. دهقانی با بیان اینکه باید کلاس آنلاین کوتاه تر، تعاملی تر و هدفمندتر باشد، می گوید: بهتر است آموزش به بخش های کوچک تقسیم شود؛ آموزش کوتاه، فعالیت دانش آموز، تمرین، بازخورد معلم، رفع اشکال و... طوری نباشد که دانش آموز برای مدت طولانی فقط شنونده باشد. محتوای آفلاین، ویدئوهای کوتاه، فایل های صوتی، جزوه، تمرین های قابل چاپ و سایر روش های دسترسی به محتوا، باید در کنار آموزش آفلاین قرار بگیرند. این مدرس دانشگاه پیشنهاد می کند که مدارس یک نظام همدار زود هنگام افت تحصیلی داشته باشند؛ یعنی معلم، مشاور و مدیر مدرسه به شکل منظم، دانش آموزان در معرض خطر را شناسایی کنند و قبل از اینکه افت تحصیلی تثبیت شود، مداخله انجام شود.

لزم افزایش حضور مشاوران در مدارس

تقویت حضور مشاوران در مدارس، یکی دیگر از نکاتی است که دهقانی به آن اشاره می کند و ادامه می دهد: در حال حاضر به مشاوران مدارس آن قدری که باید، اهمیت داده نمی شود. ساعت مشخصی برای مشاوران در نظر گرفته نمی شود و مشاوره برای دانش آموز را به زمانی موکول می کنند که اتفاق خاصی برای او بیفتد و به دنبال پیشگیری نیستند، این درحالی است که مشاوران می توانند به بهبود افت تحصیلی دانش آموزان کمک کنند.

افت تحصیلی دانش آموزان در سال تحصیلی اخیر، باتوجه به تجربه یک سال متفاوت و تعطیلی مدارس در پی جنگ و ادامه آموزش غیرحضور، شاید چندان دور از انتظار نبود. هرچند آموزش و پرورش و معلمان که دغدغه یادگیری دانش آموزان را داشتند، تلاش کردند از قاپ تلفن های همراه، همان آموزشی را ارائه دهند که در کلاس درس دنبال می کردند، با این حال خانه برای بسیاری از دانش آموزان، نتوانست جای کلاس درس را بگیرد؛ حواس پرتی، کاهش تمرکز، اهمال کاری در انجام تکالیف، دشواری ارتباط در فضای مجازی و... برخی دانش آموزان را از مسیر یادگیری دور کرد. اکنون این مسئله درحالی به سال تحصیلی جدید رسیده است که استاندار خراسان رضوی نیز در جلسه شورای آموزش و پرورش استان، از «افت تحصیلی شدید» دانش آموزان در پی آموزش غیرحضور سال گذشته، سخن گفته و تأکید کرده است: «با حضوری شدن مدارس از سال آینده، با واقعیت هایی مواجه خواهیم شد. در سال جاری تقریبا همه ایام سال، آموزش غیرحضور بود، بنابراین افت تحصیلی شدیدی داریم. هرچند این افت تحصیلی چه از دید والدین، چه به زعم معلمان و حتی برپایه گفته های برخی مسئولان، رخ داده است، اما اخیرا معاون آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش در اظهارات خود، از ارتقای معدل دانش آموزان این دوره در سال گذشته، سخن گفته است؛ افزایشی که براساس آمارهای اعلام شده، تنها ۶/۰۰ درصد بوده است! اگر جزئی تر به این آمار نگاه کنیم، میانگین نمرات پایه های دهم، یازدهم و دوازدهم به عدد ۱۰/۶۹ می رسد؛ عددی که چندان امیدوارکننده به نظر نمی رسد و نشان می دهد که کیفیت یادگیری دانش آموزان را نمی توان فقط با مقایسه تغییرات معدل ارزیابی کرد.

برای درک بهتر وضعیت، بد نیست دوباره به نتایج آخرین دوره آزمون بین المللی تیمز که در سال ۲۰۲۳ برگزار شد، نیز نگاهی بیندازیم. مقیاس آزمون تیمز، نمره ۵۰۰ بود که میانگین نمرات دانش آموزان ایرانی در ریاضی پایه چهارم، ۴۲۰ و در علوم، ۴۲۲ بود. همچنین در میانگین ریاضی پایه هشتم به ۴۲۳ رسید. این نمرات حتی نسبت به دوره ۲۰۱۹ این آزمون، نیز کاهش پیدا کرده بود. نتایج گفته شده را برخی کارشناسان این طور تحلیل کرده اند که ارتقای کیفیت آموزشی در کشورمان، نیاز به مداخله جدی دارد. اما طبق گفته کارشناسان، افت تحصیلی فقط به پایین آمدن نمره و معدل نیست؛ ممکن است دانش آموز در کارنامه، نمره پذیرفته شده ای داشته باشد، اما در مهارت هایی که باید در طول سال های تحصیل کسب می کرده است، با ضعف و شکاف یادگیری مواجه شده باشد. وزیر آموزش و پرورش نیز در تیرماه امسال، از اجرای طرح های جبران افت یادگیری برای دانش آموزان دوره ابتدایی و متوسطه در سراسر کشور خبر داده است. اکنون پرسش این است که برای بازگرداندن دانش آموزان به مسیر یادگیری چه باید کرد؟ در این گزارش، روایت والدین و معلمان را در کنار نظر کارشناسان آموزشی قرار داده ایم تا تصویری از آنچه بر یادگیری دانش آموزان گذشته است و راه های جبران آن، ترسیم کنیم.

نمره یا پایین آمدن معدل بینیم، درحالی که واقعیت این است که وقتی یک دوره، آموزش دانش آموزان دچار اختلال می شود، ممکن است آسیب اصلی در یادگیری رخ داده باشد، نه لزوما در کارنامه. او اضافه می کند: ممکن است دانش آموز در امتحان، نمره قابل قبولی کسب کند، اما در مهارت هایی مانند خواندن، نوشتن، محاسبات، حل مسئله، تمرکز، یادگیری مستقل و حتی انگیزه برای یادگیری، دچار مشکل شده باشد، بنابراین بعد از یک دوره بحران و آموزش غیرحضور، اولین اقدام ما نباید افزایش امتحانات یا تکالیف باشد، بلکه باید در ابتدا مشخص کنیم دانش آموز چه میزان یادگیری داشته و چه بخش هایی از یادگیری او دچار آسیب شده است.

ضرورت ایجاد دوره بازگشت و سازگاری

او بایان اینکه امسال اقدامی که در آموزش و پرورش باید در اولویت باشد، این است که مدارس نباید سال تحصیلی جدید را دقیقا مانند یک سال تحصیلی عادی آغاز کنند، بیان می کند: باید بپذیریم که دانش آموزان با تجربه ای متفاوت، وارد مدرسه خواهند شد، بنابراین پیشنهاد این است که در هفته های نخست مهرماه، یک دوره بازگشت، سازگاری و سنجش تشخیصی داشته باشیم. دهقانی با اشاره به اینکه باید بعد از این سنجش، دانش آموزان براساس نیازهاشان دسته بندی شوند و برای دانش آموزانی که دچار شکاف یادگیری هستند، برنامه جبرانی طراحی شود. ادامه می دهد: این برنامه به معنای برگزاری کلاس های طولانی تر نیست؛ گاهی بیست دقیقه آموزش هدفمند برای یک مهارت خاص، بسیار مؤثرتر از چند ساعت کلاس و تکلیف اضافی است. این کارشناس مسائل آموزشی معتقد است که جبران افت تحصیلی باید هدفمند باشد و در ادامه بیان می کند: شرایط جنگ و فشارهای روانی ناشی از آن، ممکن است موجب افت تحصیلی بچه ها شود، بنابراین ما نباید

گزارش روز
خبرنگار
سعدیه آل برادره

روخوانی و املاي ضعیف کلاس اولی ها

اعظم، دو پسر دارد که اختلاف سنی شان، یک سال است؛ یکی در پایه اول و دیگری در پایه دوم درس می خواند. او می گوید: سال تحصیلی گذشته در تمام مدتی که کلاس ها مجازی بود، انگار خودم کلاس داشتم و بچه هایم هیچ رغبتی به این روش درس خواندن نداشتند. حالا به همین دلیل، چیزی هم یاد نگرفته اند؛ به خصوص پسر کوچک که باید حروف الفبا را یاد می گرفت، اما متأسفانه روخوانی و املاي او خیلی ضعیف است. او اضافه می کند: به طور نمونه حرف «ب» را «پ» می خواند یا حرف «ر» را مانند «د» می نویسد. من هم تاحدی توان دارم که با آن ها تکلیف کار کنم و بعد از آن خسته می شوم. به نظر اگر چند ماه اول سال تحصیلی بعد، درس سال گذشته را مرور نکنند، بچه ها پایه شان ضعیف می ماند.

افت تحصیلی محسوس دانش آموزان

رؤیا، مادر دیگری است که افت تحصیلی فرزندانش در طول سال تحصیلی اخیر نسبت به دوره قبل، برایش محسوس بوده است. او می گوید: در ختم پایه پنجم بود و در کلاس های مجازی چیز زیادی یاد نگرفت. پسر هم تغییر پایه داشت و پایه هفتم بود، اما تدریس مجازی برایش کافی نبود؛ برای همین، مدتی درس خواندن را رها کرده بود؛ چون یاد نمی گرفت. او در دوران جنگ، نگذاشته است که خبر چندان از جنگ و مسائل کشور به درون خانه شان درز کند و همین هم موجب شده است که فرزندانش در برابر جنگ، واکنش خاصی نداشته باشند. او می افزاید: اما تدریس مجازی، سبب افت تحصیلی زیادی در بچه هایم شد، به طوری که پسر در سال تحصیلی قبل، شاگرد ممتاز بود و امسال معدلش به ۱۷ رسید. زمان امتحاناتشان از هوش مصنوعی هم کمک می گرفتیم؛ چون اشرافی به موضوعات نداشتیم.

وابستگی به والدین برای حل تکالیف

فائزه، فقط یک فرزند دارد. سمین، دختر او، سال سوم مدرسه برای اولین بار از نزدیک با فضای واقعی مدرسه آشنا شد؛ چراکه او هم جزو کودکانی بود که سن شروع مدرسه اش، با شیوع کرونا هم زمان شده بود و به همین دلیل، پایه اول و دوم ابتدایی را به صورت مجازی گذراند. سمین طبق گفته مادرش، دختر درس خوانی است. اما زمانی که مدرسه می رود، یادگیری بهتری دارد. فائزه می گوید: امسال کشورمان درگیر جنگ بود و با اینکه مشهد خیلی درگیر این مسائل نشد، دخترم چندبار از صدای پدافند ترسید و بابت جنگ، نگرانی داشت که همین موضوع روی تمرکزش بر درس تأثیر گذاشت. او می افزاید: در یک سال اخیر، فرزندم خیلی از دروس را واقعا یاد نگرفت. گواه آن هم این است که برای نوشتن تکالیف و حل کردن تمرین هایش، به پدرش وابسته است. حالا فائزه نگران است که نکند دخترش با پایه ضعیف به سال بعدی برود.

منکر افت تحصیلی نیستیم

حسن فصیحی، مدیر یک دبستان غیرانتفاعی است. او با بیان اینکه منکر افت تحصیلی در مدارس مختلف نیستیم، اظهار می کند: اما این موضوع در مدارس مختلف، نمودارهای متفاوتی دارد؛ به طور نمونه در مدارس غیرانتفاعی، زیرساخت ها بهتر است. بنابراین موضوع افت تحصیلی دانش آموزان در مدارس دولتی و غیردولتی، قابل قیاس نیست. او می گوید: آموزش مدارس دولتی در بستر نرم افزار شاد انجام می گرفت و به یک باره حجم زیادی از دانش آموز وارد آن می شدند که نرم افزار پاسخگو نبود. با وجود اینکه معلمان زحمت کشیدند، اما آیا آن ها ابزار کافی برای انتقال دانش را داشتند؟ مادر سامانه اسکای روم فعالیت می کردیم و برخی اوقات به صورت حضوری نیز برای بچه ها در حسینییه و پارک، جلساتی برگزار کردیم. فصیحی ادامه می دهد: با وجود این، بازهم نمی گویم که بچه ها توانستند همه سرفصل های آموزشی را به دست بیاورند؛ زیرا در فضای مجازی، آن ها تمرکز چندان روی درس ندارند.

آسیب اصلی، یادگیری دانش آموز است نه کاهش نمرات

مهدی دهقانی اشکدری، کارشناس مسائل آموزشی و مدرس دانشگاه، با اشاره به شرایطی که دانش آموزان در طی ماه های اخیر تجربه کرده اند، اظهار می کند: مهم ترین نگرانی درباره وضعیت تحصیلی آن ها، این است که افت تحصیلی شان را فقط در قالب کاهش

بلا تکلیفی دانش آموزان در بچوجه جنگ

تکتم کرامت نیا، دبیر متوسطه دوم مدرسه شاهد، معتقد است شرایط جنگی بر وضعیت روحی دانش آموز تأثیر گذاشته است؛ «من دانش آموزانی داشتم که درسشان خیلی خوب بود، اما در بچوجه جنگ، حالت بلا تکلیفی برایشان ایجاد شده بود که قرار است چه اتفاقی بیفتد؟ مشهد به طور مستقیم درگیر جنگ نبود اما بچه ها زمان امتحان نهایی، نگران بودند و به ما می گفتند اگر اینجا نشستیم و روی سر ما بمباران شد، چه کار کنیم؟» او ادامه می دهد: با وجود اینکه کلاس حضوری و رفع اشکال هم برای بچه ها قبل از امتحانات نهایی برگزار کردیم، اما حدود ۸۰ درصد آن ها درس خواندن را رها کرده بودند؛ چون نمی دانستند که امتحانات نهایی و کنکور برگزار می شود یا خیر. امنیت روانی برای دانش آموزان خیلی مهم است که در سال تحصیلی که گذشت، این امنیت را نداشتند. کرامت نیا با اشاره به چالش های برگزاری کلاس مجازی و نبود تمرکز در دانش آموز، اظهار می کند: ما پیش از این نیز دورکاری در دوران کرونا یا تعطیلی به دلیل ناترازی انرژی را داشتیم و بچه ها همراهی بیشتری می کردند، اما امسال به دلیل جنگ و تأثیرات آن تاحدودی درس را رها کرده بودند. به نظر او مهم ترین چیزی که در آستانه سال تحصیلی جدید، باید برای دانش آموزان تأمین شود، اطمینان خاطر است. او می گوید: ارتباط بین دانش آموز و معلم در این حوزه، خیلی نقش دارد. من شاید در برخی مواقع، خودم بابت مسائل جنگ آزرده خاطر بودم، اما آن حس را به دانش آموزان منتقل نمی کردم و به جای آن به آن ها اطمینان خاطر می دادم و به آن ها گوشزد می کردم که آینده شان مهم است.